
A felhasználási szerződések érvénytelensége*

Sápi Edit**

---

1. Bevezető gondolatok

Jelen tanulmány célja, hogy egy áttekintést adjon a felhasználási szerződésekkel kapcsolatban előírt érvénytelenségi szabályokról és a vonatkozó joggyakorlatról. A szerzői jogi jogviszonyokra vonatkozó szabályozás nem merül ki egyes egyedül a szerzői jogi szabályokban, hanem bizonyos kérdésekben a polgári jog szabályai kiegészítik azokat.¹ Ennek alapvető oka az, hogy a mindenkor Polgári Törvénykönyv a szerzői jogi viszonyok hátterét képezi, a szerzői jog a tág értelemben vett polgári jog viszonylagosan önálló része, hiszen „Az Szjt.² szabályozási tárgya a polgári jog körébe esik, de a vagyoni és személyi jogviszonyok sajátosságai (a műre vonatkozóan az alkotó, a felhasználó és a nagyközönség viszonyai és érdekei) külön szabályozást indokolnak.”³ Mind a Ptk., mind az Szjt. rögzíti is e fennálló kapcsolatot. A Ptk. 2:55. §-ában olvasható kiegészítő alkalmazás szerint „E törvényt kell alkalmazni a hatálya alá tartozó olyan kérdésekben, amelyeket a szerzői jogról és az iparjogvédelemről, valamint az üzleti titok védelméről rendelkező törvények nem szabályoznak.”⁴ E Ptk.-beli utaló szabály szerzői jogi párja az Szjt. 3. § (1)

---

* Jelen tanulmány „Az érvénytelenség és hatálytalanság vizsgálata az új Ptk. tükrében” elnevezésű, K124797 számú projekt a Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Alapból biztosított támogatással, a K17 pályázati program finanszírozásában valósult meg.

** Tudományos segédmunkatárs. Miskolci Egyetem, Állam-és Jogtudományi Kar, Civilisztikai Tudományok Intézete, Polgári Jogi Intézeti Tanszék.

¹ E témában lásd bővebben: Bacher Vilmos: Mi lesz a cikk főcíme? *Polgári Jogi Kodifikáció*, PJK, 2000/2., 56-65.; Bacher Vilmos: A szellemi tulajdon jogi védelme és a Ptk, *Polgári Jogi Kodifikáció*, 2000/3. sz. 23-32.; Faludi Gábor: Szerzői jog, iparjogvédelem és a Ptk. kodifikációja I. rész, *Polgári Jogi Kodifikáció*, 2003/2.; Faludi Gábor: Szerzői jog, iparjogvédelem és a Ptk. kodifikációja II. rész, *Polgári Jogi Kodifikáció*, 2003/3. 3-14.; Faludi Gábor: A felhasználási szerződés és a Ptk. viszonyának egyes kérdései, *Gazdaság és Jog*, 2001/9. 3-10.; Grad-Gyenge Anikó: Búcsú a szellemi alkotások jogától? – A szerzői jog és az iparjogvédelmi oltalmi formák polgári jogi védelme a magyar magánjogban, *Polgári Jogi Kodifikáció*, 2013/1. <http://ptk2013.hu/szakcikkek/grad-gyenge-aniko-bucusu-a-szellemi-alkotasok-jogától-a-szerzői-jog-es-az-iparjogvédelmi-oltalmi-formak-polgari-jogi-vedelme-a-magyar-magánjogban/1776> (Letöltés dátuma: 2018. 08. 25.)

² 1999. évi LXXVI. törvény a szerzői jogról

³ Gyertyánfy Péter (szerk.): Nagykommentár a szerzői jogi törvényhez. Complex Kiadó, Budapest, 2014. (továbbiakban: Nagykommentár)

⁴ Az idézett szöveg jelen formájában 2018. augusztus 8. óta található meg a Ptk.-ban, tekintettel arra, hogy 2018. július 31-én kihirdették a 2018. évi LIV. törvényt, az üzleti titok védelméről. Ezen új

bekezdése szerint a hivatkozott a szerzői jogok és a szerzői joghoz kapcsolódó jogok átruházására, valamint egyéb vagyoni viszonyokban a Ptk. rendelkezéseit kell alkalmazni, ha az Szjt.-ben nem találunk speciális szabályokat.

Valójában a felhasználási szerződések esetében külön, az Szjt.-ben nevesített sajátos érvénytelenségi okok is azt mutatják, hogy maga a felhasználási szerződés is sajátos a magánjogi szerződések között és nem lehet csupán a Ptk. alá vonni a rá vonatkozó szabályokat, hiszen „a szerzőnek a szerződéskötési folyamatban elfoglalt tipikusan gyengébb pozíciója”⁵ indokolja a szerző-érzékeny szabályok megalkotását.⁶A felhasználási szerződések saját vonásainak hangsúlyozása, különleges önállósága jelenik meg *Faludi Gábor* egyik munkájában⁷ is, kifejezetten egy sajátos, kizárólag a felhasználási szerződéseket érintő érvénytelenségi ok – az ún. életműszerződés semmissége⁸ – szabályai alapján levezetve.

A Ptk. és az Szjt. tehát expressis verbis megteremtette az egymás közötti kapcsolatot, amelynek következtében bizonyos kérdésekben egyszerre alkalmazandó a két jogszabály. Ilyen kérdések közé sorolható a felhasználási szerződések érvénytelensége is, ahol bár az Szjt. meghatároz speciális szabályokat, azonban a Ptk. vonatkozó része szintén irányadó. Jelen tanulmány keretei között az érvénytelenség speciális, kifejezetten az Szjt.-ben megfogalmazott szabályait kívánjuk vizsgálni, elismerve egyúttal a Ptk., mint háttérszabály jelentőségét. Ugyanakkor érdemes arra is figyelemmel lenni, hogy nem mindegyik, a Ptk.-ban rögzített érvénytelenségi ok⁹ értelmezhető egyértelműen a felhasználási szerződések körében.¹⁰Ez is mutatja a felhasználási szerződések elismert önállóságát a polgári jog szerződesei között.

---

törvény az üzletit titok mellett rendelkezik a know-how-ról is, így a Ptk. korábbi szövegváltozata („E törvényt kell alkalmazni a hatálya alá tartozó olyan kérdésekben, amelyeket a szerzői jogról és az iparjogvédelemről rendelkező törvények nem szabályoznak.”) kiegészült az említett utalással.

⁵ Faludi Gábor: A felhasználási szerződés önállósága az „életmű” szerződés példáján. In: *LiberAmicorum*. Studia E. Weiss dedicata. Ünnepi dolgozatok Weiss Emilia tiszteletére. ELTE ÁJK Polgári Jogi Tanszék, Budapest, 2002, 82.

⁶ Azt csupán zárójelben jegyezzük meg, hogy bár valóban az a tipikus, hogy a szerző a gyengébb fél a szerződéskötés során, de ez a tipikus helyzet nem általános. Különösen a külföldi – de a hazai, már „befutott” – szerzők által adott, vagy adható felhasználási engedélyek körében is megfigyelhető az általunk egyébként pozitívan értékelt szerzői jog-tudatosság. Láthatunk arra példát, hogy a híres színpadi szerzők (mint például Andrew Lloyd Webber) gyakorlatilag általános szerződési feltételek útján, komoly szerződéses feltételekkel és az előadásra vonatkozó minőségi követelményekkel adják meg műveik felhasználásra az engedélyt. Ilyen, a *DramatistsGuild* modellszerződéseiből származó az ún. „*First-ClassProductionRequirement*”, ami az utóbbi időben átszívargott a hazai szerződési gyakorlatba is, és különösen olyan darabok jogosítása kapcsán kerülnek kikötésre, amikor tengerentúli szerzők színdarabjait adják elő itthon. Lásd bővebben: Farber, Donald C.: *ProducingTheatre: A ComprehensiveLegal and Business Guide*. LimelightEditions, New Jersey, 1997.

⁷ Faludi Gábor: A felhasználási szerződés önállósága az „életmű” szerződés példáján. In: *LiberAmicorum*. Studia E. Weiss dedicata. Ünnepi dolgozatok Weiss Emilia tiszteletére. ELTE ÁJK Polgári Jogi Tanszék, Budapest, 2002.

⁸ Szjt. 44. §

⁹ Ptk. 6:90-6:107. §

¹⁰ Különösen érdekes lehet például a lehetetlen szolgáltatásra irányuló szerződés, a megtévesztés, a tisztességtelen általános szerződési feltétel, a jóerkölcsbe ütközés, vagy a feltűnő értékaránytalanság, mint érvénytelenségi ok vizsgálata.

2. A felhasználási szerződésekről általában

A szerzői művek jogszerű felhasználásának kereteit rögzíti az Sztj. 16. § (1) bekezdése. Ez a jogszabályhely nem csak a szerzői jogi szabályozás – és a jogviszonyban részt vevő felek kapcsolatrendszerének – középpontját jelenti. Valójában a jogszerű felhasználás, amely leggyakrabban – a szabad felhasználási esetkörök és a védelmi idő lejárta, valamint a díjigényre „szűkülés” kivételével – a művekre vonatkozó felhasználási szerződések megkötésével történik, a szerzői jogi jogviszonyok lényegi elemét, sajátosságát képezi.

Az alapvető szabály a jogosításra, jogszerű felhasználásra vonatkozóan a szerzői jogi törvény 16. §-ának első mondata, mely kógens előírásként rögzíti, hogy „*A szerzői jogi védelem alapján a szerzőnek kizárólagos joga van a mű egészének vagy valamely azonosítható részének anyagi formában és nem anyagi formában történő bármilyen felhasználására és minden egyes felhasználás engedélyezésére.*” Ehhez a rendelkezéshez kapcsolódó magyarázatként Gyertyánfy Péter kifejti, hogy a vagyoni jogok abszolút jogosultságára épül a szerző kizárólagos felhasználási joga és annak engedélyezése. Emellett vejeje a szabálynak, hogy a kizárólagos jog a mű teljes társadalmi felhasználási lehetőségeit átfogja.¹¹

A kizárólagosság kapcsán – igaz, még a régi Sztj. hatálya alatt – fejtette ki Benárd Aurél, hogy a vagyoni jogok következménye az, hogy elegendő a szerző művének bármiféle felhasználását észlelni, a törvényi szabály a felhasználóra hárítja azt a terhet, hogy felhasználásának jogszerűségét igazolja, melyet leggyakrabban a szerzőtől kapott engedély legitimál.¹² Ezzel összefügg egyebekben a szabad felhasználás azon szabálya is, miszerint a felhasználónak kell bizonyítania azt, hogy cselekménye valamely szabad felhasználási esetkört valósított meg.¹³

További megkötésként, az engedély formájára vonatkozóan hozzáteszi az Sztj. 16. §-ának második mondata, hogy a törvény eltérő rendelkezése hiányában a felhasználásra engedély felhasználási szerződéssel szerzhető. A jogszabályi előírás tehát kifejezetten szerződéses helyzetet keletkeztet és követel meg a felhasználó és a szerzői jogosult között és a korábbi, 1969. évi Sztj.-vel ellentétben¹⁴ nem engedi meg az egyoldalú jognyilatkozat formájában tett szerzői hozzájárulást,¹⁵ hanem kizárólag szerződéssel engedi a jogszerű felhasználást.¹⁶

Az Sztj. 42. §-a meghatározza a felhasználási szerződés fogalmát, annak lényegi ismérveivel. Felhasználási szerződés alapján *a szerző engedélyt ad művének a*

¹¹ Gyertyánfy Péter: *Vagyoni jogok*. In: Gyertyánfy Péter (szerk.): *A szerzői jogi törvény magyarázata*. KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2000. 96.

¹² Benárd Aurél: *Vagyoni jogok*. In: Benárd Aurél – Tímár István (szerk.): *A szerzői jog kézikönyve*, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1973, 117.

¹³ A Fővárosi Ítéltábla 8. Pf. 20 112/2003/5. számon közzétett döntésében kimondta, hogy „Szerzői mű engedély nélküli felhasználására alapított kereseti követelésekkel szemben a szabad felhasználással védekező alperest terheli annak bizonyítása, hogy a szabad felhasználás körébe esett a felhasználás.” (Közzétéve: BDT 2004. 137.)

¹⁴ 13. § (1) A mű bármilyen felhasználásához - ha a törvény eltérően nem rendelkezik - a szerző hozzájárulása szükséges.

¹⁵ Benárd: i.m. 115.

¹⁶ Gyertyánfy: *Vagyoni jogok* i.m.100.

felhasználására, a felhasználó pedig köteles ennek fejében díjat fizetni. A fogalmi elemek tekintetében érdemes rögzíteni, hogy a felhasználó oldalán csupán jogosultság keletkezik a mű felhasználására, egyetlen kötelezettsége a díjfizetésre vonatkozóan áll fenn, függetlenül attól, hogy valóban megkezdte-e a mű felhasználása, avagy sem. A *Fővárosi Ítéltábla*egy ügyben¹⁷a díjfizetési kötelezettséget, mint a felhasználási szerződés lényegi elemét hangsúlyozta.¹⁸Ebből arra következtethetünk, hogy a felhasználási szerződés megkötése esetén a díjban való megállapodás – vagy arról való lemondás, olyan esetekben, amikor a törvény azt lehetővé teszi¹⁹ – a szerződés lényegi elemének tekinthető. Ha pedig e lényegi elem tekintetében a felek nem állapodnak meg, közöttük a szerződés nem jön létre.²⁰ További esszenciális elemként kell megemlítenünk a felek és a mű – nem feltétlenül már létező mű²¹ – meghatározását. Az említett elemek fontosságát hangsúlyozza mind a szerzői jogi törvény nagykommentárja, mind pedig az Szjt. Indokolása is. Az Indokolás szerint *„Nyilvánvaló, hogy a felhasználási szerződések esetében melyek a lényeges kérdések: ezek közé tartozik a mű azonosítása, a felhasználási mód megjelölése, valamint a felhasználási engedély ellenértéke. Semmi esetre sem volna célszerű és polgári jogunktól is idegen volna, ha a törvény olyan kötelező tartalmi elemeket határozna meg, amelyek hiányában a szerződés semmisnek minősülne. A lényeges kérdésekben való megállapodás hiánya a szerződés létrejöttét akadályozhatja csak. A szabályozásnak inkább arra kell irányulnia, hogy segítse a feleket a megcélzott joghatások elérésében.”*²²

A lényeges kérdésekben való megállapodás hiánya – fordított logikával – kihat a szerződések érvénytelenségére is annyiban, hogy ha a lényeges kérdésekben a felek nem állapodnak meg, a szerződés nem jön létre közöttük, így annak

¹⁷ Fővárosi Ítéltábla 8. Pf. 20 136/2008/5. (előzményhatározat: Fővárosi Bíróság 8.P.23.213/2006/32.)

¹⁸ *„A felhasználási szerződés lényegi ismérve, hogy a szerző a felhasználásra ellenérték fejében engedélyt ad. A jövőben megalkotandó műre vonatkozó szerződés esetében, amennyiben a felhasználó elfogadja az elkészített művet és megfizeti a díjat, megszerzi a mű felhasználására a szerződésben meghatározott terjedelmű felhasználási jogot is. Ezért a kikötött díj - a felek ellenkező megállapodásának hiányában - fedezi az engedély alapján megszerzett jog és az elvégzett tevékenység ellenértékét is.”*Közzétéve: BDT 2008. 1862.

¹⁹ Ilyen esetet ír körül az Szjt. 16. § (4) bekezdése: *Ha e törvény másképp nem rendelkezik, a szerzőt a mű felhasználására adott engedély fejében díjazás illeti meg, amelynek - eltérő megállapodás hiányában - a felhasználáshoz kapcsolódó bevétellel kell arányban állnia. A díjazásról a jogosult csak kifejezett nyilatkozással mondhat le. Ha a törvény a felhasználási szerződés érvényességét megszabott alakhoz köti, a díjazásról való lemondás is csak a megszabott alakban érvényes.*

²⁰ Ptk. 6:63. § (2) bek. *A szerződés létrejöttéhez a feleknek a lényeges és a bármelyikük által lényegesnek minősített kérdésekben való megállapodása szükséges. A lényegesnek minősített kérdésben való megállapodás akkor feltétele a szerződés létrejöttének, ha a fél egyértelműen kifejezésre juttatja, hogy az adott kérdésben való megállapodás hiányában a szerződést nem kívánja megkötni.*

A Ptk. továbbfűzi azonban a ellenszolgáltatásra vonatkozó lényegi elem kérdését (Ptk. 6:63. § (3) bek.) és úgy rendelkezik, hogy *„Ha a szerződés létrejött, de a felek az ellenszolgáltatás mértékét nem határozták meg egyértelműen, vagy ellenszolgáltatásként piaci árat kötöttek ki, a teljesítési helynek megfelelő piacon a teljesítési időben kialakult középárat kell megfizetni.”*

²¹ Felhasználási szerződés köthető még nem létező, jövőben alkotandó műre vonatkozóan is (Szjt. 49. § és 52. §), de természetesen e körben figyelemmel kell lenni az életműszerződés semmissége által felállított korlátokra (Szjt. 44.§).

²² Szjt. Indokolás. Részletes indokolás a 42-57. §-okhoz.

érvénytelenségét sem lehet vizsgálni még akkor sem, ha utóbb megállapítható, hogy érvénytelenségi ok is lett volna a szerződésben.²³

3. A szerzői jogi törvény által rögzített érvénytelenségi okok

A felhasználási szerződésekkel kapcsolatos érvénytelenségi szabályok „mozaikszerűen” találhatóak meg a törvényben, nem pedig koncentráltan, egy külön fejezetben elhelyezve, mint a Ptk.-ban. Valójában ennek oka is a szabályozási környezetben, a szabályozás jellegében keresendő: az Szt. csupán a Ptk.-n kívüli, „szerzői jog-fókuszú” érvénytelenségi okokat rögzíti, melyek tulajdonképpen kiegészítik a Ptk.-beli érvénytelenségi okokat abban az esetben, ha a jogviszony tárgya szerzői mű felhasználása. Az Szt. által kifejezetten a felhasználási szerződéssel összefüggésben rögzített érvénytelenségi okokat a törvény 44. és a 45. §-ában találhatjuk. Ezek közül a 44. § rendelkezését egy tartalmi érvénytelenségi okként foghatjuk fel, míg a 45. §-t alaki hibaként. Alapvetően mindkét szakasz az érvénytelenség abszolút, semmisségi kategóriáját állítja fel.

Emellett a két szakasz mellett azonban további érvénytelenségi okként kell megemlíteni a 16. § (4) bekezdését, mely alapvetően az azonos alakúság szabálya miatt és a szerző díjra való jogosultsága védelme miatt követeli meg a díjazásról való lemondás írásbeli nyilatkozatban történő rögzítését is. 2018. október 10. óta²⁴ hatályos az az új érvénytelenségi ok,²⁵ mely szerint semmissek azok a szerződéses rendelkezések, melyek a vakok és látáskárosultak javára biztosított egyes szabad felhasználási esetköröket²⁶ kizárnák. A fentebb említett „mozaik-szerűséget” erősíti a 62. § (4) bekezdése, valamint a 84/B. § (5) bekezdése is, melyek az adatbázist jogszerűen felhasználó személy védelme érdekében rögzítenek semmisségi okokat. Az előadóművészek védelme okán írja elő továbbá az Szt., hogy ha az előadás rögzítésére vonatkozó, a hangfelvétel-előállítóval kötött szerződés alapján az előadóművész az előadás felhasználásából származó bevételekkel arányos ismétlődő díjazásra jogosult, az előadóművész a hangfelvétel forgalomba hozatalát, vagy - ha erre nem kerül sor - a hangfelvétel nyilvánosságához közvetítését követő év első napjától számított ötvenedik évet követően díjazásra válik jogosulttá, mely díjazás előlegfizetéssel vagy szerződésben meghatározott levonással történő csökkentésére irányuló rendelkezés semmis.²⁷

Az érvénytelenség kapcsán érdemes figyelmet szentelni a 42. § (2) bekezdésének, mely szerint „*A felhasználási szerződés tartalmát a felek szabadon állapítják meg.*” Az idézett szakasz biztosítja a szerződési szabadság²⁸ intézményét a felhasználási szerződések esetében is. E jogszabályhely következménye, hogy az

²³ Fővárosi Ítéltábla 8.Pf.20.812/2009/6.

²⁴ A módosítást a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény módosításáról szóló 2018. évi LVI. törvény iktatta be.

²⁵ Szt. 41. § (1e) bek.

²⁶ Szt. Szt. 41. § (1)-(1d) bek.

²⁷ Szt. 74/A. § (3) bek.

²⁸ Ptk. 6:59. § (2) bek.

Szjt. V. fejezete²⁹ alapvetően diszpozitív szabályokat rögzít. Szükséges azonban annak rögzítése, hogy ez a diszpozitivitás nem terjed ki minden releváns szerzői jogi elemre. Egyrészt például a szerződés nem tartalmazhat érvényesen olyan kikötést, amelynek következményeként a szerző valamely személyhez fűződő joga esne korlátozás alá, vagy arról lemondana. Másrészt a törvény rendelkezéseinek diszpozitív vagy kógens volta tekintetben a 42. § (2) bekezdés második mondata is eligazít, hiszen a *felhasználási szerződésre vonatkozó rendelkezésektől* lehet egyező akarattal eltérni, ha az eltérést az Szjt. vagy más jogszabály nem tiltja.

3.1. A felhasználási szerződés alakísága – az írásbeliség követelménye. A Ptk. 6:4. § (2) bekezdése kimondja, hogy jognyilatkozatot szóban, írásban és ráutaló magatartással lehet tenni. E szabály a szerződések körében is alapvetően alkalmazható, hiszen a polgári jog az alakszerűtlenség szabályát helyezi előtérbe. Ez azonban természetesen nem jelenti azt, hogy jogszabályi rendelkezések – akár a Ptk., akár más törvények – ne köthessék írásbeli formához a szerződés érvényességét. Erre a helyzetre jó példaként szolgál a felhasználási szerződés, melynek alakíságával kapcsolatban a törvény úgy rendelkezik, hogy *„A felhasználási szerződést – ha e törvény eltérően nem rendelkezik – írásba kell foglalni.”*³⁰Az írásbeliség garanciális³¹ főszabályától történő kivételes eltérést engedi meg az idézett szakasz következő bekezdése, miszerint nem kötelező a felhasználási szerződés írásba foglalása abban az esetben, ha a mű közzététele napilapban vagy folyóiratban történik.³²E kivételes esetkörrel kapcsolatban ismeretes egy 2006-ban született Fővárosi Ítéltáblai határozat, mely kiemelte, hogy *„Amennyiben a felhasználási szerződés napilapban vagy folyóiratban történő közzétételre vonatkozik, annak írásba foglalása nem kötelező érvényességi kellék.”*³³A napilapban, folyóiratban való közzétételhez kapcsolódó enyhébb alakísági szabály nem újkeletű, hiszen az Szjt. már közlönyállapotában³⁴ tartalmazta ezt a szabályt, így tehát a fent idézett, 2006-os ügy idején is alaptalanul hivatkozott a felperes az írásbeli szerződés hiányára.

Az Szjt. 45. § (1) bekezdése tehát a semmisség jogkövetkezményével sújtja a felek megállapodását, ha az – néhány kivételtől eltekintve – nélkülözi az írásbeliség követelményét. E körben utal arra a jogirodalom, hogy *„Az írásba foglalás kötelezettségét (...) helyes tágan értelmezni. Ez annyit jelent, hogy a felhasználási szerződéssel kapcsolatos minden nyilatkozat – álláspontunk szerint – csak írásban érvényes.”*³⁵ Mi is osztjuk ezt az álláspontot, egyrészt amiatt, mert a szerzői jog egyik fő célkitűzése a szerző védelme, amely törekvés kevésbé valósulna meg, ha bár a felhasználási szerződés írásba foglalása kötelező volna, de a kapcsolódó

²⁹ A diszpozitivitás kapcsán fontos annak rögzítése, hogy az Szjt. szabályai általánosságban *nem* diszpozitívek, hiszen olyan személyhez fűződő és vagyoni jogokat rögzítenek, melyek kizárólagosságot biztosítanak egy abszolút szerkezetű jog jogosultjának, a szerzőnek.

³⁰ Szjt. 45. § (1) bek.

³¹ Pogácsás Anett: Garancia vagy akadály? A szerzői jogról való lemondás tilalmának helye egy rugalmas szerzői jogi rendszerben, Infokommunikáció és jog, 2017/1. 43.

³² Szjt. 45. § (2) bek.

³³ Fővárosi Ítéltábla 6. Pf. 20 463/2006/9. Közzététele: BDT2006. 1467.

³⁴ 1999. VII. 6.

³⁵ Nagykommentár306.

további nyilatkozatok tekintetében – melyek tartalma akár ki is üresíthetne bizonyos garanciákat – ez a követelmény nem állna fenn. Másrészt pedig a polgári jogban ismeretes *azonos alakiség* szabályával menne szembe a fentitől eltérő értelmezés. Az azonos alakiség szabályát maga a Ptk. is rögzíti, és előírja, hogy ha a jognyilatkozat meghatározott alakban tehető meg érvényesen, a jognyilatkozat módosítása, megerősítése, visszavonása, megtámadása, valamint a jognyilatkozat alapján létrejött jogviszony módosítása és megszüntetése is ebben a meghatározott alakban érvényes.³⁶ Annak ellenére, hogy az Sztj. kógens rendelkezést tartalmaz a felhasználási szerződés alakiségének tárgyában, ez a szabály nem szivárgott át teljes mértékben a szerződéskötési gyakorlatba és a felek több esetben eltekintenek ettől.³⁷

Az alaki szabályok kapcsán egy megdönthetetlen vélelmet vezetett be az Sztj. egy 2006-os módosítással.³⁸ Eszerint, ha a 26. § (8) bekezdésének megfelelő nyilvánossághoz közvetítést maga a szerző gyakorolja, a felhasználási szerződést írásba foglaltnak kell tekinteni, abban az esetben is, ha a műre a szerző elektronikus úton kötött és rögzített szerződéssel enged további felhasználást. Maga a 26. § a nyilvánossághoz való közvetítés vagyoni jogát taglalja. Nyilvánossághoz közvetítésről beszélünk, ha a mű sugárzással (földi sugárzás, műholdas sugárzás, kódolt sugárzás),³⁹ vezeték útján, vagy más módon,⁴⁰ továbbközvetítéssel,⁴¹ illetve a fent hivatkozott 26. § (8) bekezdése által szabályozott lehívásra történő hozzáférhetővé tétellel történik a mű felhasználása.⁴² A 26. § (8) bekezdésének értelmében a szerző kizárólagos joga, hogy művét a nyilvánossághoz közvetítse és hogy erre másnak engedélyt adjon, mely joga kiterjed arra az esetre is, amikor a művet vezeték útján vagy bármely más eszközzel vagy módon úgy teszik a nyilvánosság számára hozzáférhetővé, hogy a nyilvánosság tagjai a hozzáférés helyét és idejét egyénileg választhatják meg.⁴³ A jogirodalom ezt a felhasználási módot nevezi „*interaktív internetes felhasználásnak*” is, mely esetben a felhasználás egyrészt járhat azzal az eredménnyel, hogy a

³⁶ Ptk. 6:6. § (2) bek.

³⁷ Lásd pl.: Legfelsőbb Bíróság Pfv.IV.22.317/2011/6. sz. határozata, Fővárosi Ítéltábla 8.Pf.21.422/2010/3. sz. határozata, Fővárosi Ítéltábla 8.Pf.20.394/2016/3. sz. határozata, Szombathelyi Törvényszék 17.P.20.663/2014/36/I. sz. határozata, Szombathelyi Törvényszék G. 40.003/2016/7. sz. határozata, Debreceni Ítéltábla Pf.I.20.634/2016/6. sz. határozata, Fővárosi Ítéltábla Pf. 21.817/2009/6. sz. határozata, BDT2019. 3989.

³⁸ 2005. évi CLXV. törvény egyes törvényeknek az iparjogvédelmi és a szerzői jogok érvényesítésével összefüggő módosításáról. A módosítás az Sztj.-be 2006. január 1. napjával került be.

³⁹ Sztj. 26. § (1)-(6) bekezdések

⁴⁰ Sztj. 26. § (7) bek.

⁴¹ Sztj. 28. §

⁴² Grad-Gyenge Anikó (szerk.): Kézikönyv a szerzői jog érvényesítéséhez. Útmutató a gyakorlat számára. <http://www.szerzoijogikezikonyv.hu/#oldal/1/7>

⁴³ E szabály uniós háttérrel szolgálja a 2001/29/EK irányelv az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról (a továbbiakban: InfoSoc irányelv). Az InfoSoc irányelv 3. cikk (1) bekezdésének értelmében ugyanis a nyilvánossághoz közvetítés keretében a tagállamok kötelesek a szerzők számára kizárólagos jogot biztosítani műveik vezetékes vagy vezeték nélküli nyilvánossághoz közvetítésének engedélyezésére, illetve megtiltására, beleértve az oly módon történő hozzáférhetővé tételt is, hogy a nyilvánosság tagjai a hozzáférés helyét és idejét egyénileg választhatják meg.

közönség tagja a művet kizárólag érzékelheti, másrészt másolat birtokába juthat, mely utóbbi esetköröt szokás letöltésnek nevezni.⁴⁴ Ennek a felhasználási esetkörnek a lényege az, hogy a mű oly módon jut el a közönséghez, hogy a nyilvánosság tagja a műhöz való hozzáférés (online megtekintés vagy letöltés) helyét és idejét önállóan választja meg. Visszakanyarodva a taglalt felhasználási jogot érintő érvénytelenségi szabályhoz: látható, hogy az Sztj. egy enyhítést, könnyítést vezetett be azon felhasználási szerződések alakisága tekintetében, ahol a szerző e nyilvánossághoz közvetítést maga végzi és elektronikus úton adott felhasználási engedélyt. A törvény indokolása szerint ennek a könnyítésnek az alapvető célja az volt, hogy *„(...) a jogosult által engedélyezett, elektronikus úton megvalósuló felhasználási cselekmény jogi értékelését ne nehezítse meg az a tény, hogy a felhasználási szerződés az írásba foglalás miatt alaki okból érvénytelen. (...) Az egyre terjedő on-line felhasználások esetében azonban különösen gyakori, hogy a felek kötnek ugyan elektronikus úton szerződést, az azonban érvénytelen amiatt, mert nem látták el legalább fokozott biztonságú elektronikus aláírással. E szerződési nyilatkozatokat, ahol egyértelmű a szerző szándéka az engedély megadására, nem volna célszerű megfosztani a célzott joghatástól pusztán az alakiság megsértése miatt.”*⁴⁵ E szabály kapcsán emeli ki Pogácsás Anett, hogy *„bár a jogalkotó felismerte az alaki könnyítés szükségességét (...) azt azonban a digitális világ igényeihez, a gördülékeny jogosítás lehetővé tételéhez képest a szükségesnél jóval szűkebb körben valósította meg”*.⁴⁶

E körben lényeges továbbá megemlíteni, hogy az írásbeliség vélelmezése az elektronikus úton kötött felhasználási szerződéseknel csak a fenti esetkörre terjed ki. Erre a szigorú értelmezésre vezethet minket egyrészt maga az Sztj., hiszen másutt e szabályt nem említi, másrészt pedig a kialakult gyakorlat is. A Fővárosi Ítéltábla egy ügyben⁴⁷ ugyanis úgy fogalmazott, hogy *„A kiadói szerződés érvényességi kelléke annak írásba foglalása. E követelménynek nem felel meg a felek elektronikus levelezése, amelyre nem fokozott biztonságú elektronikus aláírással ellátott ajánlatváltással került sor.”*

Az Sztj. a felhasználási szerződésekre irányadó szabályok között az írásbeliség általános követelménye alól tehát csak a napilapban, vagy folyóiratban történő közzététel esetét említi, ugyanakkor ez nem azt jelenti, hogy ez az egyetlen esetkör, amikor elengedi az írásbeli alakot. Külön szabályként ugyanis, a szoftver és az adatbázis kapcsán rögzíti, hogy nem kötelező a szoftver és az adatbázis felhasználására vonatkozó szerződés írásba foglalása műpéldányok kereskedelmi forgalomban történő megszerzése esetén.⁴⁸ Ez a szabály azonban csak a *műpéldányok* megszerzésére vonatkozóan állít fel szabályt és nem alkalmazható azokban az esetekben, amikor szoftver létrehozására és felhasználására vonatkozik a felek megállapodása.

⁴⁴ Grad-Gyenge (szerk.): i.m.

⁴⁵ Indokolás a szerzői jogi törvényhez.

⁴⁶ Pogácsás Anett: i.m. 44.

⁴⁷ Fővárosi ítéltábla 8.Pf.20.394/2016/3. sz. határozat. Közzétéve: BDT2017. 3734.

⁴⁸ Sztj. 60. § (5) bek. valamint Sztj. 62. § (5) bek.

Ehhez kapcsolódóan érdemes megvizsgálni azt a jogvitát,⁴⁹ amely egy szoftver felhasználása kapcsán alakult ki. A felperes és az I. rendű alperes 2009-ben vállalkozási szerződést kötött, amelynek tárgya szoftver kifejlesztése volt, melyet a felperes 2011 januárjáig elvégzett és a forráskódot az I. rendű alperes részére átadta. Az I. rendű alperes és a III. rendű alperes jogelődje között a „vállalkozási szerződés”⁵⁰ megkötése után két nappal egy végfelhasználói licencszerződés jött létre, melynek 1. pontja szerint az I. rendű alperes Magyarország területére engedélyt biztosít a III. rendű alperes jogelődje számára a szoftver használatára. Az I. rendű alperes a felperes részére megfizette a szerzői díj egy részét, a fennmaradt díj tekintetében pedig tartozáselismerést adott a felperes részére, aki átadta a forráskódot. Ezt követően az I. rendű alperes a forráskódot átadta a III. rendű alperesnek. Felperes kérte annak megállapítását, hogy az alperesek megsértették szerzői jogát azzal, hogy a szoftvert jogellenesen használták anélkül, hogy a felhasználására vonatkozó engedélyt megszerezték volna. A III. rendű alperes védekezése szerint az I. rendű alperestől jogszerűen és jóhiszeműen szerezte meg a szoftver felhasználási jogát. A másodfokú bíróság szerint a felhasználási jog harmadik személyre történő átruházásának szándéka és az átengedett felhasználási jog terjedelme a felek ráutaló magatartása alapján egyértelműen megállapítható volt. A megállapodás azonban az Sztj. által előírt írásba foglalás elmaradása miatt alaki okból érvénytelen. E ráutaló magatartás alapján megállapítható, hogy a felperes és az I. rendű alperes között szerződési akarat volt a felhasználási jog harmadik személy számára történő engedélyezésére, azaz a felhasználási szerződés ráutaló magatartással úgy jött létre a felperes és az I. rendű alperes között, hogy a perbeli szoftver felhasználási jogát az I. rendű alperes engedélyezhette a III. rendű alperes részére. Ez az érvelés – ahogyan azt a Kúria is megállapította – nem helytálló. Egyrészt azért, mert az Sztj. csak egy szűk körben enged kivételt a felhasználási szerződés írásbelisége alól és a kivételeket kiterjeszteni nem lehet. Ennek kapcsán mondta ki a Kúria, hogy *„Nem lehet a felhasználási engedély átruházásának – a jogsértés megállapítását kizáró – engedélyezésére vonatkozó szerződéses szándék meglétét ráutaló magatartással megállapítani, és ennek alapján az alaki hibás érvénytelen szerződést hatályossá nyilvánítani, ha a felek ellentmondó nyilatkozatai és a körülmények alapján a megállapodás tartalma egyértelműen nem tárható fel.”*⁵¹ Másrészt lényeges annak kiemelése is, hogy az Sztj. 46. § (1) bekezdése szerint a felhasználó az engedélyt harmadik személyre csak akkor ruházhatja át, illetve csak akkor adhat harmadik személynek további engedélyt a mű felhasználására, ha azt a szerző kifejezetten megengedte. Ez alapján tehát ismét megalapozást nyer, hogy a fent említett azonos alakúság szabálya kiterjed a komplett felhasználási jogviszonyra, így a felhasználási engedély harmadik személynek történő átengedésére is, mely

⁴⁹ Kúria Pfv. IV. 22.330/2016.

⁵⁰ A vállalkozási szerződés idézőjelbe vételét az indokolta, hogy véleményünk szerint ez a szerződés nem vállalkozási, hanem jövőben megalkotandó mű létrehozására szóló szerződés, lévén, hogy a szoftver a szerzői jogi oltalom tárgya. Többször előfordul egyébként a gyakorlatban, hogy a felek vállalkozási szerződést kötnek szerzői művek megalkotása és felhasználása tárgyában, ez azonban helytelen. Erről lásd bővebben a következő pontot.

⁵¹ Közzétéve: BH2017. 341.

esetben szintén kötelező az írásbeli forma.⁵²

3.2. Az életműszerződés semmissége. Az Sztj. 44. §-a egy semmisségi okot állít fel a felhasználási szerződések tekintetében, nevezetesen az ún. „életműszerződés semmisségét”. E szabály értelmében *„Semmis a felhasználási szerződésnek az a kikötése, amellyel a szerző meghatározatlan számú jövőbeli művének felhasználására ad engedélyt.”*⁵³

Ez a korlátozó szabály, melyhez az Sztj. a semmisség következményét kapcsolja, a „teljes életműre” vonatkozik, nem pedig arra az – Sztj. által egyébként megengedett – esetre, amikor a szerző jövőben megalkotandó művére köti a szerződést.⁵⁴ A jövőben alkotott művekre vonatkozó felhasználási szerződéseknek általános vonása, hogy a szerző oldalán megjelenő egyik fő kötelezettség a mű megalkotása, amelynek következtében a felhasználási jog átengedésének hatálya a mű elkészültétől függ.⁵⁵ A jövőben megalkotandó művekre vonatkozó felhasználási szerződés természetét tekintve a polgári jogi vállalkozási szerződéssel mutat rokon vonásokat, hiszen a szerző mint quasi vállalkozó *„tevékenységgel elérhető eredmény megvalósítására”,* a felhasználó pedig mint quasi megrendelő *„annak átvételére és a vállalkozói díj (jelen esetben szerzői díj) megfizetésére köteles.”*⁵⁶ A bírói gyakorlat szerint vállalkozási szerződés tárgya lehet szellemi alkotás előállítás is. Ilyen esetekben a szellemi alkotás jogvédelmet nem érintő kérdéseiben a vállalkozási szerződés szabályait kell alkalmazni, ha pedig a szellemi alkotás kielégíti a külön törvényben foglalt kritériumokat, az ezzel kapcsolatos jogvitában a jogvédelemre a külön törvény az irányadó.⁵⁷ Barta Judit szerint a jövőben megalkotandó szellemi alkotások létrehozására irányuló vállalkozási szerződés olyan vegyes típusú szerződés, amely szükségképpen felhasználási szerződés is egyben.⁵⁸ Utal továbbá arra is a szerző, hogy bár a vállalkozási szerződés tárgya is „mű”, azonban a szellemi alkotásoknak (művészi) többletértéke van a vállalkozási szerződések által célzott művekhez képest.⁵⁹ Gyertyánfy Péter szerint azokban a szerződésekben, ahol első pillantásra a vállalkozási jelleg a szembeötlő, azonban a szerződés tárgya szerzői jogi oltalom körébe tartozó mű elkészítése, elsődlegesen az Sztj. 49. §-a alkalmazható, nem pedig a Ptk. 6:238. §.⁶⁰ A kérdést illetően ezzel a véleménnyel értünk egyet, mert a szerződés különleges tárgya, a szerzői jogi oltalom alatt álló mű alapozza meg azt, hogy a külön, Sztj.-ben rögzített szabályokat alkalmazzuk. Ez az alapvető koncepció mutatkozik meg abban a bírósági határozatban is, mely azt hangsúlyozta, hogy *„A jövőben megalkotandó szerzői műre vonatkozó szerződés hibás teljesítése esetén a jogosult a szerzői*

⁵² Ehhez kapcsolódóan lásd még: Kúria Pfv. IV. 20.671/2017. Közzétéve: BH2018. 228.

⁵³ Sztj. 44. § (1) bek.

⁵⁴ Sztj. 49. § (1) bek.

⁵⁵ Nagykomentár 317.

⁵⁶ Ptk. 6:238. §

⁵⁷ Szegedi Ítéletábla Gf. I. 30 315/2010. (Közzétéve: BDT2011.2577.)

⁵⁸ Barta Judit: A vállalkozási típusú szerződések. In: Osztovits András (szerk.): A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó törvények nagykomentárja. III. kötet. Opten Informatikai Kft., Budapest, 2014, 594.

⁵⁹ Barta i.m. 594.o.

⁶⁰ Nagykomentár 318.

*jogról szóló törvényben meghatározott szavatossági jogokat érvényesítheti. A szerződés eltérő rendelkezése hiányában a mással való kijavíttatás joga nem illeti meg.*⁶¹

Amint fent említést nyert, a jövőben megalkotandó műre kötött felhasználási szerződés és az életműszerződés között párhuzam húzható tekintetben, hogy mindkét szerződéses helyzetben olyan művek megalkotásáról és későbbi felhasználásáról van szó, melyek a szerződéskötés időpontjában még nem léteznek. Ezen alapvető párhuzam azonban ellentétes eredményre vezet: míg a jövőben megalkotandó műre vonatkozó felhasználási szerződés alapvetően érvényes, addig az életműszerződés semmis. A két alaphelyzet – a még nem létező mű létrehozása – közötti különbséget szemlélteti *Faludi Gábor* az alábbi példával, hogy *„Egy tíz évre kötött felhasználási szerződés, amelynek alapján a szerző évente egy regényt és öt novellát köteles írni, érvényes. Az a tíz évre kötött szerződés, amely szerint a szerző évente legalább egy regényt és legalább öt, folyóiratbeli közlésre alkalmas publikációt köteles írni, nyelvtani értelmezés szerint meghatározatlan számú műre szól, mégis hiányzik belőle az a bizonytalanság, amelyhez a gyengébb fél védelme érdekében semmisségi következményt fűzött a jogalkotó. Ha az előbbi példa szerinti szerződés a szerző teljes életére szól, az érvénytelenség nyilvánvaló.*⁶²

Összefoglalva tehát fontos annak a tisztázása, hogy az Szjt. nem azt az – egyébként a gyakorlatban is elterjedt és életszerű – helyzetet szankcionálja a semmisség következményével, hogy a felhasználó és a szerző egy még nem létező, a jövőben majdan megalkotandó művére kössön szerződést, hanem azt, hogy a *„felhasználó a szerző kapacitását a lehető leghosszabb időre”,*⁶³ vagyis teljes életművére foglalja le. Valójában ez a szabály a szerző jogainak és érdekeinek garanciális védelmét célozza és ahhoz vezet, hogy a jövőben alkotandó művekre irányuló szerződések megengedett kategóriáit szűk keretek közé szorítsa, és ne adjon teret olyan felhasználói igényeknek, amelyek nem férnek össze a rendeltetészerű joggyakorlás követelményével.⁶⁴ Ezt a kérdést onnan is megfoghatjuk, hogy az életműszerződés a jövőben megalkotandó művekre vonatkozó felhasználási szerződés sajátos fajtájának tekinthető, mely a szerzőt sújtó nagyfokú bizonytalansági elem miatt fordul át olyan jogviszonyba, amelynek az alapjául szolgáló szerződést a törvény a polgári jog sajátos szankciójával, az érvénytelenséggel sújtja.

3.3. Az ismeretlen felhasználási módra vonatkozó felhasználási engedély.

Az Szjt. 44. § (2) bekezdése az ismeretlen felhasználási módra vonatkozó felhasználási engedély érvényességét szabályozza, így a szerződés megkötésekor ismeretlen felhasználási módra nem adható érvényesen engedély. A

⁶¹ BH2015. 11.

⁶² Faludi Gábor: A felhasználási szerződések. In: Gyertyánfy Péter: A szerzői jogi törvény magyarázata. Budapest, KJK Kerszöv, 2000, 232.

⁶³ Faludi Gábor: A felhasználási szerződés önállósága az „életmű” szerződés példáján. In: LiberAmicorum. Studia E. Weiss dedicata. Ünnepi dolgozatok Weiss Emilia tiszteletére. ELTE ÁJK Polgári Jogi Tanszék, Budapest, 2002, 81.

⁶⁴ Ficsor Mihály: Szerzői jogi törvény. Budapest, VIVA Media Holding, 1999, 116.

felhasználásnak a szerződés megkötését követően kialakuló módszere nem tekinthető a szerződés megkötésekor még ismeretlen felhasználási módnak pusztán azért, mert a korábban is ismert felhasználási mód megvalósítását hatékonyabban, kedvezőbb feltételekkel vagy jobb minőségben teszi lehetővé. Noha maga az Szjt. nem azonosítja ezen kikötéseket abból a szempontból, hogy ezek semmiesek, vagy megtámadhatóak, a törvény szellemiségéből és a szerzői érdekvédelemből is az következik, hogy ezek semmisséget eredményeznek.

A felhasználás módjait az Szjt. 17. §-a tartalmazza, ugyanakkor figyelembe kell vennünk, hogy az említett 17. §-ban található „lista” a felhasználási módokról, vagyoni jogokról nem kimerítő felsorolás, hanem példálózó és csupán a leggyakoribb felhasználási módokat jelöli. Ennek oka összefügg a 44. § (2) bekezdés második mondatával is, hiszen a szerzői jogi szabályozásra alapjaiban véve hat a technikai fejlődés, így a törvény az exemplifikatív felsorolásokat helyezi előtérbe.⁶⁵ Ellentmondana a logikának is, ha bár a technikai fejlődésre tekintettel a felhasználási módok nyitottak maradnának, de a technika vívmányait nem lehetne kedvezően hasznosítani a felhasználásnál, mert a szerződési kikötés érvénytelenségétől kellene tartani. Ez a szabály tehát nem annyira szigorú, hogy a korszerűbb, a felhasználást elősegítő, megkönnyítő technikai vívmányok közbeiktatását teljes mértékben kirekessze.

A Győri Ítéltáblának egy ügyben⁶⁶ reklámfilmek felhasználása kapcsán kellett döntenie. A perbeli esetben a felek között 2006-ban létrejött felhasználási szerződés szerint *„(...) felperes a szerződés aláírásával hozzájárul ahhoz, hogy a közreműködésével elkészült reklámfilmeket az "A" Bt. mint megbízó (...) felhasználja a következő megjelenési formákban: elektronikus médiában, égi- és földi sugárzású magyar nyelvű televíziós csatornákon, interneten, moziban, kivetítőn és egyéb elektronikus médiában.*”Az alperes felhasználó feltöltötte facebook profiljára a reklámfilmeket, mely tekintetében a felperes arra hivatkozott, hogy az nem tekinthető saját honlapjának, így túlterjeszkedett a szerződési kereteken és emiatt jogsértést valósított meg. A bíróság, bár osztotta a felperes véleményét és kimondta, hogy a facebook profil valóban nem azonos a saját honlap fogalmával, azonban hozzátette, hogy *„A facebook profilon történő megjelenítés ugyan nem minősül az Szjt. 44. § (2) bekezdése szerinti a szerződés megkötésekor ismeretlen felhasználási módnak, melyre az Szjt. 44. § (2) bekezdése értelmében felhasználási engedély érvényesen nem is adható, csupán egy, az alperes honlapján történő felhasználás körén kívül eső (...) internetes felhasználásnak tekintendő.*”Ebben az esetben tehát az látható, hogy nem érvénytelenségi alapon közelített a bíróság az esethez, miután a szerződés megkötésekor a Facebook már létezett, az 2004 februárjában kezdte meg működését, így tehát az azon történő közzététel nem tekinthető ismeretlen felhasználási módnak. A bíróság tehát elrugaszkodott az érvénytelenség talajától és az engedélyen való túlterjeszkedésnek tekintett a Facebookon történő közzétételt. Vitatható azonban az érvelés azon a ponton, hogy minek is minősül a Facebook. Az

⁶⁵ Ez a jogalkotási technika köszön vissza nem csupán a 17. §-ban, de a legtipikusabb szerzői műveket mutató 1. § (2) bekezdésében is.

⁶⁶ Győri Ítéltábla Pf. 20.154/2014/7. sz. határozata

az álláspont, hogy nem tekinthető az alperes saját honlapjának elfogadható, azonban a Facebook *közösségi média*, a szerződés szerint pedig a reklámfilm közzétehető „(...) *egyéb elektronikus médiában*.”⁶⁷

4. Zárszó

A Ptk. által a szerződések érvénytelensége esetére megállapított jogkövetkezményeket⁶⁷ a felhasználási szerződések érvénytelenségénél is alkalmazni kell. Az azonban, hogy ezeket milyen módon lehet egy konkrét jogvitában alkalmazni, már érdekesebb kérdés. A szerzői jog szempontjából az érvénytelen felhasználási szerződés lényeges következményének azt tekintjük, hogy ez esetben a felhasználó nincs feljogosítva a felhasználásra. Ha a felhasználó nincs engedély birtokában, úgy felhasználása nem tekinthető jogos magatartásnak, és az így megvalósuló felhasználási cselekmény szerzői jogi jogsértést eredményez. Egyrészt – általános polgári jogi alapon – következik ez abból, hogy a Ptk. 6:108. § (1) bekezdésének értelmében érvénytelen szerződésre jogot alapítani és teljesítést követelni nem lehet. Így tehát, a felhasználó oldalán nem jelennek meg a jogok, amelyek engedélyezésére a szerződés vonatkozik. Másrészt alátámasztja ezt az Szjt. 16. § (6) bekezdése is, miszerint jogosulatlan a felhasználás különösen akkor, ha arra törvény vagy az arra jogosult szerződéssel engedélyt nem ad, vagy ha a felhasználó jogosultságának határait túllépve használja fel a művet, mely esetben az Szjt. 94. § által rögzített jogkövetkezményeket kell alkalmazni. A jogirodalom kiemeli ugyanakkor, hogy vizsgálni szükséges, hogy volt-e engedély a jogosulttól a mű felhasználására, tehát – első körben – volt-e felhasználási szerződés, mertha igen, de az érvénytelen, akkor a bíróságnak figyelembe kell vennie a jogkövetkezmények alkalmazásnál azt, hogy a felhasználó a felhasználást megkezdte-e, hiszen az eredeti állapot addig állítható helyre, amíg azt nem kezdi meg.⁶⁸Más a helyzet azonban, ha a felhasználó a felhasználást megkezdte. A régi Ptk. alapján formálódott bírói gyakorlat azon az állásponton volt, hogy ilyen esetben a szerződést a határozathozatalig *hatályossá* kell nyilvánítani és a feleknek ez alapján kell elszámolniuk egymással.⁶⁹A jelenleg hatályos Ptk. szerint azonban az érvénytelen szerződést a bíróság a szerződés megkötésének időpontjára visszamenő hatállyal akkor nyilváníthatja *érvényessé*, ha az érvénytelenség miatti érdeksérelem a szerződés megfelelő módosításával kiküszöbölhető vagy az érvénytelenség oka utóbb megszűnt.⁷⁰ Szerzői jogi vitákban az *érdeksérelem kiküszöbölése* igen sokrétű tényezőként jelenik meg, elsősorban a szerző és a műve közötti sajátos, személyes kapcsolat miatt, amely helyzetet a személyhez fűződő jogok esetleges sérelme is tovább színezhethet. Ugyanakkor a felek maguk orvosolhatják az érvénytelenség okát, „*ha az érvénytelenségi okot a felek utólag*

⁶⁷ Ptk. 6:108 – 6:114. §

⁶⁸Nagykommentár 320.

⁶⁹ Vö.: BH2017. 341.

⁷⁰ Ptk. 6:110.§ (1) bek.

*kiküszöbölik (...)*⁷¹ így például írásba foglalják a szerződést.⁷²

A szerzői művek felhasználására vonatkozóan a viták egyik legnagyobb eredőjét az képezi, hogy a felek elhagyják a jogviszony pontos szerződési keretek közé szorítását, vagy a szóban – sok esetben csak nagy vonalakban – tett megállapodást nem rögzítik írásban, mert azt gyakran fölösleges formaságnak, bizalmatlanságnak tekintik. Érdeemes lenne tudatosítani a gyakorlatban, hogy a szerződések megkötése és tartalmi elemeiknek pontos rögzítése nem a bizalmatlanság, vagy jogászai akadékoskodás jele, hanem valójában a felek érdekét szolgálja: mind a szerző, mind pedig a felhasználó pozíciójának megerősítését célozza és megkíméli őket azoktól a negatív jogi és – gyakran – lelki következményektől, amelyek egy megfelelő felhasználási szerződés nélkül sújtanák őket.

---

⁷¹ Ptk. 6:111.§ (1) bek.

⁷² Lásd bővebben: Nagykommentár 320.